

Peter Halldorf

Den svære kærlighed

Hengivelsens spiritualitet

Boedal

© Peter Halldorf 2021

Udgivet i Sverige af
Silentium, Nya Slottet Bjärka-Säby, 589 64 Sturefors
info@silentiumskrifter.se – www.silentiumskrifter.se

Originaltitel: *Den svåra kärleken*

© i Danmark: Boedal 2022
ISBN 978-87-93062-41-2

Oversættelse: Anette Broberg Knudsen
Omslag: David Lund Nielsen
Forsidefoto: Ales Maze, Unsplash
Ikon: Robin Johansson
Tryk: Scandinavian Print Group A/S

Forlaget Boedal
Jernbanegade 7
3300 Frederiksværk
Tlf. 48 79 73 77
post@boedal.dk
www.boedal.dk

*Du skal ikke tro, at du kommer
i paradys engang, når du er død.
Paradis er her og nu, når du elsker.*

Johannes af Valamo

Forord

I årene omkring 1990 åbnede der sig langsomt en ny verden for mig. Den første ortodokse teolog, jeg stødte på, var metropolitten Kallistos Ware. Tidsskriftet *Nytt Liv* havde i 1988 bedt mig om at anmelde hans bog, der på svensk hedder *Den helige Ande i den kristnes personliga liv*. Den lille publikation, der ikke var mere end et hæfte, fik kontinenter til at forskyde sig. Her var der en, som gav vejledning i det emne, der havde været paradedisciplinen i min barndoms og ungdoms pinsebevægelse, men på en måde, som gav pinsen en kvalitet, der rakte langt ud over det rent følelsesmæssige.

De næste år krydsede flere indtryk fra den østlige kristenhed min vej. Hvad var det i denne teologiske tradition, der talte så stærkt til mig? En del af svaret var i første omgang, at jeg her mødte teologer, der talte om Ånden med mindst lige så stor selvfølge som i den del af kristenheden, jeg tilhørte. Men der var også noget andet, noget, som jeg i begyndelsen anede intuitivt, men som med tiden kom til

at stå mere klart. Det ville blive nødvendigt at opgive en position, der virkede mere og mere uholdbar.

I dag, 30 år senere, er den spiritualitet, som Kallistos Ware som den første gav mig smag på, blevet mit livs ædru rus.¹ Dengang kunne jeg ikke vide, at jeg mange år efter at have fået hans bog i hånden ville få flere lejligheder til at sidde og tale med denne nutidige *starets*. Han inviterede mig i 2005 sammen med min søn Joel, der dengang læste teologi, til at besøge ham i hans hjem i Oxford; nogle år senere belønnede han efter flere forespørgsler min udholdenhed og blev hovedtaler ved et af vores økumeniske vintermøder i Bjärka-Säby og Vårdsnäs.

På den måde blev jeg sendt ud på en pilgrimsfærd. Gennem rejser i Rusland, Grækenland og Armenien, ved ophold i Egypten, Syrien og Det Hellige Land, og gennem litteratur skrevet af ortodokse teologer, der i vor tid har opdateret arven fra den tidlige kirke, er jeg blevet fortrolig med den østlige og orientalske tradition, hvor fuldkommenhed er noget vordende. Mindst lige så vigtigt, hvis ikke vigtigere, har venskaber været – venskaber med

1 Udtrykket "ædru rus" stammer fra kirkefaderen Ambrosius af Milano, der talte om "Åndens ædru rus".

mennesker, der har levet i og af østkirkens rige liturgiske og åndelige liv. Til dem regner jeg på en særlig måde Gunnel Vallquist² og Torsten Kälve­mark³, som gav mig redskaber til at skelne mellem det relative og det absolute, og mod til at holde kursen på en uprøvet vej.

Omkring 15 år efter den første bog af Kallistos Ware var jeg nået til et *point of no return*. Det var ikke længere muligt at vende om. Nu gjaldt det om at tage konsekvenserne af de valg, jeg havde truffet, at betro mig til den vind, der blæste gennem mit liv, i tillid til, at det virkelig var Åndens vind. Hvad det betød, fremlagde jeg i bogen *Duften af hellighed* (2007), hvor jeg i forordet skrev: ”Når jeg nu skriver, er det nogle skridt videre ad den vej, der har ført mig tilstrækkelig langt til, at jeg vover at fortsætte med at gå den.”

Nu er der gået yderligere 15 år, men det er igen af samme grund, jeg skriver. Mødet med denne tradition har lært mig, at man som kristen leder ikke behøver at være mere sikker, end man er; dét vil jeg gerne dele med andre. Ingen kan være et kristent menneske, og endnu mindre

2 Gunnel Vallquist, svensk forfatter, medlem af det svenske akademi (1918-2016).

3 Torsten Kälve­mark, svensk forfatter og kulturskribent (1942-2019).

en åndelig leder, hvis man ikke til stadighed er søgende. En pilgrims fortælling er altid et vidnesbyrd om rejsens uforudsigelighed.

I denne bog lægger jeg mig i slipstrømmen af den franske lægmandsteolog Olivier Clément (1921-2009), en af de mest indflydelsesrige undervisere i den kreds, der i løbet af 1900-tallet opstod omkring det ortodokse teologiske akademi Saint-Serge i Paris. En lang række fremragende russiske teologer, der alle var gået i eksil efter revolutionen, slog sig ned her, og det førte til, at der i løbet af 1900-tallet voksede et åndeligt miljø frem, der kom til at fungere som et vigtigt forbindelsesled mellem øst og vest. Alle, der søgte dertil, oplevede møder, der kom til at række ud over horisonter.

Med sin økumeniske indstilling og sin åbenhed over for samtiden hørte Clément til den gruppe teologer, som Torsten Källemark kalder ”grænsegængere”: mennesker, der forener det bedste fra forskellige åndelige og intellektuelle traditioner. Cléments teologiske mentorer var i begyndelsen Nikolaj Berdjajev og Vladimir Lossky, men han var også under stor indflydelse af filosofen Emmanuel Levinas og hans tanker om mennesket som person. Ansigtstemaet går som en rød tråd gennem Cléments forfatterskab; det, vi møder her, er en teologi, der forvandler begreber til skuen.

Olivier Cléments særlige gave var at se sammenhænge og derudfra skabe noget nyt og levende. I sin bog *Sources – Les mystiques chrétiens des origines*, der udkom i 1982,

har han bidraget med et unikt kompendium over den tidlige kirkes tro. Og dermed summen af det inderste i ortodoks kristen teologi. Engang kom jeg til at udtale, at hvis man skulle læse én eneste bog – ud over Bibelen – i løbet af et årti, så burde det være *Kilder* (dansk udgave, 2008). Det står jeg stadig ved.

Kilder er et skrift, der skal læses langsomt og over en længere periode, hvis det for alvor skal få verden til at udvide sig. Mit udgangspunkt er dets afsluttende og mest udfordrende kapitel, hvorfra jeg også har lånt titlen til denne bog, *Den svære kærlighed*. Det udgør et destillat af den patristiske periodes⁴, og dermed østkirkens, åndelige teologi. Undervejs knytter jeg til ved andre stemmer i denne tradition, alle med den samme fællesnævner i deres vidnesbyrd: Ved at have mødt noget – *Nogen* – der gjorde, at de blev grebet af både svimmelhed og rædsel, fik de mod til at ”give efter for Guds kærlighed”.

Påsken 2021

Peter Halldorf

4 Kirkefædrenes tid, normalt regnet fra slutningen af 1. århundrede til slutningen af 8. århundrede.